

Zeitschrift: Thurgauer Jahrbuch
Band: 71 (1996)

Artikel: Vom Toggter im Baa
Autor: Gremminger, Hermann
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-699928>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 30.06.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Vom Toggter im Baa

No ums Jahr 1900 hät z'Härzogsbach im Egni der alt Schär gläbt als bekannte und begärte Vächtoggter. I honen no sälber kennt, und erst dä Wenter ischt sin Soo im hohen Alter vo 87 Jore z'Staubishueb obe äbefalls als witbekannte und g'achtete Moo gstorbe. Der alt Schär ischt en grosse Spassvogel gsi und nie verläge um e witzigi Antwort. Im ganze Egni ine waass me hüt no vil z'verzelle vonem, grad wie im mittlere und ondere Thurgi vom Bäniker Toggter Iseli. Üses Volk hanget a sine Originale, und so as ischt de Toggter im Baa wörklech gsi. Vor er vome neue Gschlächt, wonen nūme persönlech kennt hät, vergässe wert, schints rotsam, e paar vo sine frili saftige Spröche ufzschribe, und zwor grad i der Mundart vo däre Geged, wo das bschlage Mannli gläbt hät. D'Niderschrift vo dene Musterli hät de bekannt Ornitolog Albärt Steiner z'Arbe bsorget, emol will er sälber all vil Freud gha hät a dem urchige Oberthurgauer, und denn au, will de Toggter im Baa de Vater vo sim Schwigervater z'Staubishueb gsi ischt, woni witer obe vonem verzellt hon. Es git no vil mee Anektötli vo dem Vächtoggter im Baa, wo au vorzüglichi Trenk gwösst hät fürs Fieber von Mensche, aber si send für de Truck inere Zitschrift echli z'fuerig. Der Albärt Steiner ond i hond gfunde, es tägs a dene, om's Wäse vo dem merkwördige Moo z'zaage:

Bim Sammler ond Notiere ischt mer de Johannes Knöpfel z'Wile ifrig a d Hand gange, ond i möcht emm au do rächt tangge defür. So häts es gee, dass i hüt nomol e par Gschichtli chon bringe, woni doozmol nonig kennt hon, oder scho wider vergässe i der lange Zit, denn der alt Vächtoggter Schär ischt doch scho mee als 30 Jor tod. I will zom bessere Verschtändnis au no säge, dass Baa Herzogsbach bedüt. Da ischt en alte chline Hof zwüschet Erdhuse ond Wile im Eggi, also i der grosse Gmeind Egnach im oberschte Zipfel vom Kanton. Me redt dei umenand bis uf de hütig Tag no vil ond gärn en urchigi Mundart, brat ond schwär, mit zemli vil Oochlenge a d'Usserrhoderschproch.

Emol ischt de Toggter i-ne Wertschaft z'Häggischwil cho. De Wert ischt en Vächhendler gsi ond hät en so begrüesst: «So, Töggtterli, sieh me Di au wieder emol?» Druf get em de Toggter zor Antwort: «Du muescht mer nöd säge Töggtterli, i säg Der au nöd Schelmli.»

En Wert, wo nöd grad berühmt gsi ischt wegem guete Trangg rüeft emol ame Vormittags de Toggter i d'Stobe ine ond stellt em e Glas Saft ane. «Wa sascht ietz zue dem Saft?» hät er en gfröget. De Toggter hät de Saft e chli probiert ond denn bricht: «Wenn de Saft nöd gräuele wör, hett er gär kan Gôut!»

Emol ischt em Toggter e Fochsfalle gstole worde. Noch e paar Woche fröget en an: «Ischt Di Falle al no nöd vöre cho?» Do sat de Toggter: «Wowoll, soss hettischt si Du jo nöd.»

Wo-n-er emol z'Langgrüt i ne Wertschaft ine cho ischt, ischt d'Stobe voll Lüt gsi. De Wert hät em zuegrüeft: «Gang Du no wieder, i han e kan Platz mehr för Di!» De Toggter sat: «Wa, e kan Platz meh? Geb Du mer sofort en Stuehl, soscht säg Dr denn öppis, wa Dr no kan gsat hät.» De Wert ischt ufbruust ond brüelet: «Sägs no!» Druf hät de Toggter met de gschpreizte Finger uf de Wert tütet ond gsat: «Du bischt en brave Moo, Du bischt en ehrliche Moo, Du bischt en fromme Moo, Du bischt en Biedermoo. Gäll, da hat Dr no kan gsat?»

Wo-n-er emol uf Neucherc he ischt, send em e paar Sekondarschüler begegnet. – Er häts gfröget: «So hand-er brav gschaffet? Hand-er au öppis glert?» Die Gofe hod gantwortet: «Jo jo!» Do sat de Toggter zue nene: «Sächeder di säbe zwo Chräje döt uf em Hag obe? Wössid er, welles s'Mannli ischt?» D'Schüler hod de Chopf gschöttlet. Druf sat er: «Denn will is eu säge. – Säb nebet em Wibli!»

En Schelm ischt ame helle heitere Tag bi-me Wert im obere Baa ibroche.

Er ischt aber a sinere Arbet gstört worde ond hät müesse zom Feischter us jogge. Me hät-en aber nöd recht chönne erchenne. Noch e paar Woche tröfft de Toggter en inere andere Wertschaft. Do sat er zuenem: «Hod dr d'Füess nöd weh tue, wo de seb Schelm zom Feischter us g'joggt ischt?»

Emol hät er vor de Friedesrichter müesse, will en Menschetoggter iklagt hät, er hebi anere Frau e Fiebergotttere geh. De Friedesrichter hebet em vor: «Ehr wössid doch, dass Ehr de Lüte ka Medizin geh dörfid!» Do sat de Toggter: «I ha sie halt för e Chue aglueget!»

Wo-n-er efange alt ond gronzlet gsi ischt, hod sini Lüt nöd abgeh, bis er sich entschlosse hät, emol zom Photograph zgoh. Do hät-er zunem gsat: «Ehr hod ietz eigetli guet mache. Wenn's Bild wüescht use chonnt, so ischt es grote!»

I de Nöchi vo em hät en Moo gwohnt, dä allewil viel Fuetter übercho hät. Me hät natürlech gmungglet, es sigi nöd als uf de agne Wes gwachse. Do ischt de Toggter emol anegange ond hät Laub uf sini Heuschöchli glat. Em andere Morge hät er denn die Bletter richtig bim Nochber gfonde. Er ischt aber no stille gsi. Wo aber die Schelm uf em Gricht z'arbe gege de Toggter züget hät (Es hät sich ome ziemlich wichtige Sach ghandlet), do ischt inere Nacht de Toggter vor z'Nochberhus gange ond hät lut gsunge:

«Grossi Schöchli ond Garbe,
Falsch züüge cha me z'Arbe.»

Will de Toggter gern i de Wertschafte ghogget ischt ond öppe spot hoo cho ischt, häts met de Frau halt mengsmol en Chrach geh. Wo-n-er wieder emol ase volle hoo cho ischt, hät d'Frau en Chopf gmacht ond e Zit lang nüüd meh met em gschwätzt. Do ischt er i d'Chammer ine, hätt alli Zühe vo de Kommode usezoge ond als usegno ond wieder inegworfe, denn de Chaschte usgrumt ond als zonderöbschi gmacht. Do chonnt si Frau ond fröget: «Was suechtscht au?» «Di Schnorrel!» hät ere zor Antwort geh.

Wo-n-er emol i de Isebahn inne gsi ischt, send zwaa Fräulein zunem ane ghogget ond hood gsat: «So, Toggter, ehr gsehnd no guet us!» Do hät er gment: «Jo, i has no besser als ehr. Ehr chönd no wüeschter werde, i aber nöd.»

Uf siner Praxis ischt er zwee Strossechnecht begegnet, wo Strossegrebe usepotzt hood. Er hät ene en Frangge ghe ond gsat: «Ehr machid eueri Sach no guet. I dene Grebe ine cha me si au no chere!»

Emol hät er en junge Moo gfröget: «Wötscht du lieber en Schelm si oder kan?» De Moo ischt i chli i Verlegeheit cho, ond will er die Spröch vom Toggter kennt hät, so hät er gsat: «I wött lieber an sii!» Do lachet de Toggter: «Denn häsch es nöd wie Dini Nochbere!»

Amene Toggter hät er mol gfröget: «Wössid er au de Onderschied zwösched eme Toggter ond amene Schelm?» De Toggter hät müesse säge, dass er da nöd wössi. Do sat de Toggter im Baa: «Wenn de Toggter zom Huus usechont, so waas er gwöhnlech nöd, was em Buur fehlt, aber de Schelm was es.»

Wo-n-er sis Huus im Baa kauft hät, fröget en en Nochbur: «Wascht Du au, dass i sebem Huus emol en Biederma gwohnt hät?» De Toggter get em zor Antwort: «Jo, seb waassi. Aber i waass au, dass i Dim ine no nie kann gwohnt hät.»

Wenn er inere Wertschaft gsi ischt, so hät mer en nöd guet use brocht. Wo-n-er emol wieder eso überlächtig gsi ischt, hät-en de Wert uf de Rogge gnoh ond verusse gstellt. Do sat de Toggter: «Jetzt isch mer gange wie em Heiland.» «Wieso?» hät de Wert gfröget. – «I han au chönne uf eme Esel riite!»

Es ischt emol an zunem cho ond hät gsat: «Toggter, gend mer au e Pflaschter, in han de Hexeschoss.» Do sat de Toggter: «Der geb i e ka Pflaschter, Du bruchsch e kas.» «Worom nöd?» fröget de Patient. «Du bruchsch e kas. Du chascht jo no s'Hemp e chli ufezüche!»

Emol ischt e Gutsche voll St. Gallerhäre of Neucherche abe z'fare cho, wos iikert hond. Zuefellig sends mit em Toggter Schär is Gschpröch cho ond hond sich verwunderet, dass men im Egni so gär ko Frucht me gsäch ond drom au nüme trösche ghöri. Da chemm jedefall vo dem här, will me ko Pflegel me heb. Do macht de Toggter ase troche: «Jo, denn chönt me scho wider oofange. Grad hüt ischt jo e ganzi Gutsche voll cho!»

E par Senger send emol no schpot noch de Zwölfe us de Prob erem Home zue ond hond zwüsched Gaasshüsere ond Hagebueche öppis gsä im Grabe ligge. Vos ane send go luege, isches de Toggter gsi imene Mordschlapf. Aber sis treu Höndli ischt ofem obe gläge ond hät en scharf bewacht. Es hett nemed one lo. Die Senger send drom is Baa go d'Hushelteri wegge. Die aber hät nünt welle wösse vom Hälfte und gsaat: Da Chalb soll grad öd mee sufe, als es mag verliide. Mit dene Worte hät si de Fenschterflügel zueklepft. Die zwee Senger hond denns Gmeindrots Choret gweggt, wo hät chöne mit dem Höndli omgo. Mit

Ach ond Krach honds denn de Toggter hooschpediert ond in Gang ieglat, ogfär am Morge ume Zwaa ome. Noch de Viere z'Obed ischt de Toggter aber scho wider im Wertshus gsi ond hät zu Omm gsaat, wo gholfe hät: Send jetz öd Ehr au debi gsi hüt de Morge? Em andersmol ligge lo, ligge lo. Oochrut verderbt öd!

En andersmol hond de Michel z'Wile ond sin Brüeder de Toggter of em Milchwege hoogfüert. Em andere Tag ischt de Toggter au bald wider im Rössli erschune ond hät gsaat, er well jetz doch die zwee Esel cho ooluege, wonen nächt hoogfüert hebed.

Bim Schtäli z'Hagebueche häts emol mit ere Chalberchue öd welle vorwärts go mit Chälble. Er hät drom de Toggter cho lo. Dä ischt vorne o d'Chue ane gschtande, de Schtäli hene ane, ond Beed hond die Chue oogluet, aber vo dem hät si halt au öd chöne chälble. Do saat de Toggter: Neet mi gär öd Wonder! Wenn d'Chue omelueget, so maant si äbe, s'Chalb sei scho do.

Z'Egnach une ischt de Toggter Schär im Wenter emol ine Schtobe cho, wo scho früe schö warm gsi ischt. Er froget: Hond er pache? Mit däre Frog hät er well lüschterle, obs ko Tülle gee heb, wie anderimol. Die Frau ischt aber echli gitig gsi ond hät gsaat: Damol öd, mer hond no Brot pache. Chum hät si da gsaat gho, gsiet sie em Toggter sin grosse Tiger mit ere Tülle im Mul öber de Hof iezottle ond fangt oo schempfe ond vo Schadenersatz prichte. Got mi nünt oo, saat drof de Toggter. Ehr hond gsaat, Ehr hebed ko Tülle, also hät de Tiger au Eu koni chöne schtäle!

Wenn de Toggter echli Öl am Huet gha hät, wa öppe vorcho ischt, hät er chöne rächt geftig wärde ond hät denn d'Lüt gärn gchöglet. So hät er au emol zome Wert gsaat, wo mit em gfätzet hät: Du bescht doch sicher, dasst in Himmel chonscht. Worum? froget de Wert. Do saat de Toggter: I de Bible schtot, dass d'Ehebrächer ond d'Huere im Himmel grichtet wäred. Jetz werst du woll öd glaube, dass de Härrgott wäge der also of d'Erde abe chont.

Wo d'Schtüre hond müese ue tue wärde wäge de vile Schtrosseverbesserige, hät sich de Toggter gweigeret z'zale mit de Begründig, er laufi doch meischtens im Grabe ene hoo.

Bim Bau vo der Erdhuserchäserei hett de Toggter au echli Bode selle abträge. Aber er hät sich gweert wie lätz ond em Präsident ond em Aktuar vorghebet, si seied Bodeschelme. Für da honds en vor Fredesrichter gno ond dä guet Schär hät alles müese zrugge nee ond höfeli Chäs

heusche. Im Hoowäg vom Vorschtand ischt em en Bekannte verkoo ond hät en gfroget, woner härchemm. De Toggter verzellt ems ond saat dezue: Vo jetz oo tarf me halt nūme säge Bodeschelm, bloss no Bodemoo. Wo de Schär emol bim Schtacher z'Hagebueche öberhogget ischt, hät en sin agne Schwigersoo, wo zu de säbe Zit grad Landeger gsi ischt i där Geged, müese ufschriibe. De Toggter froget, wa denn da choschti wemes grad bar zali. Ein Füfliber, hät de Bschaad glutet. De Toggter git emm 2 Füfliber ond saat: Du häscht denn s'Wiberguet grad au scho!

A sim Hochstigstag mues es grägnat ho, was vom Himmel abe hät möge. Wos i d'Gutsche iigschtege send, hät d'Brutmueeter erer Töchter de Root gee, si söll au de Rogg echli uenee. De Brütigam, wo scho jung en Schpassvogel gsi ischt, maant denn no so troche: S'wert denn z'O-bed woll no früe gnueg si!

Schpöter hett dä jung Ehemaa emol selle um e Saugchalb us. Erscht Znacht schpot isch er oni Chalb hoo cho. Sini Frau vertwachet ond froget enn sofort: Häsch jetz e Chalb? Jo, saat er, i leg es jetz grad zur Chue one.

Inere Wertschaft ischt emol d'Red gsi vo Altertümere. Der alt Toggter lo-set e Wili zue ond saat denn, er heb dihom au os. En Gascht hät wele wösse, wa für os. Ho, saat de Toggter, i bi alt ond mini Hushelteri tum, denn gets äbe zeme en Altertum.

I der säbe Zit hät da Mannli zom Schpass siner Husheltere en Hürootsootrag gmacht. Da Wibli fart uf ond saat: Woll, i wett au, i müesst no sone alts Chalb hürote! De Toggter lachet: Ehr hond vo hüt oo 50 Rappe mee Loo i de Wuche. I hett öd gmaant, dass Ehr no so gschiid wäred!

Woner si Frau no gha hät, ischt er au wider emol schpoot hoo cho ond d'Frau hät gjomeret: Me hät doch au gär ko Rüebli (Ruhe) mit der! Am andere Vormittag hät denn en Bueb e ganzi Zole voll Rüebli procht mit de Bemerkig, de Toggter schigg en demit. Zobed hät denn d'Frau mächtig gwonderet, si hebed doch agni Rüebli gnueg, wäge wa er denn no chaufi. Do saat de Toggter: Grad nächt häscht prötscht, du hebischt nie ko Rüebli. Do honi tenkt, i well der emol chrome.

Ame schöne Früeligstag ischt de Toggter scho rächt früe durs Schtedtli Arbe marschieret. En Bekannte, wo grad ufgschtande gsi ischt ond zom Fenschter us lueget, wa für Wätter sei, gsiet de Toggter ond rüeft abe: Soso, Härr Toggter, au scho so früe of de Boone? Jojo, macht de Toggter, me mues bi Zite sine Gschäfte noo. Aber säged, sid wenn send Ehr

Metzger? Worom? froget dä Moo. Ho, geftlet de Toggter ue, will en Chalbschopf zom Fenschter uslueget!

Hermann Gremminger, im Jahre 1877 in Matzingen geboren, wirkte ein Leben lang als Lehrer im Schulhaus an der Kirchstrasse in Amriswil. Mit besonderer Hingabe pflegte er das mit seinen Sprüchen verzierte Riegelhaus «Weiherhüsli». Gremminger war ein leidenschaftlicher Heimatschützer und während vieler Jahre Obmann des thurgauischen Heimatschutzes. Bekannt war er als Förderer des Trachtenwesens, man nannte ihn den thurgauischen Trachtenvater. Von der Gemeinde Amriswil wurde er mit der Verleihung des Ehrenbürgerrechtes ausgezeichnet. Er schrieb viele Mundartverse und Beiträge in Zeitungen und Zeitschriften, er sprach auch am Radio über seine Anliegen.